

Byla C-400/22

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2022 m. birželio 16 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Landgericht Berlin (Vokietija)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2022 m. birželio 2 d.

Atsakovai ir apeliantai:

VT

UR

Ieškovė ir kita apeliacinio proceso šalis:

Conny GmbH

Pagrindinės bylos dalykas

Vartotojų apsauga, elektroninėmis priemonėmis sudaryta nuotolinės prekybos sutartis, prekiautojo pareigos informuoti

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Sąjungos teisės aiškinimas, SESV 267 straipsnis

Prejudicinis klausimas

Ar su Direktyvos 2011/83/ES 8 straipsnio 2 dalies antra pastraipa suderinamas toks nacionalinės teisės nuostatos (šiuo atveju – nuo 2014 m. birželio 13 d. iki 2022 m. gegužės 27 d. galiojusios redakcijos BGB [*Bürgerliches Gesetzbuch* (Civilinis kodeksas), toliau – BGB] 312j straipsnio 3 dalies antras sakiny ir 4 dalis) aiškinimas, pagal kurį jos taikymo sritis, kaip ir Direktyvos 2011/83/ES

8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos taikymo sritis, taip pat apima atvejį, kai elektroninėmis priemonėmis sudarant sutartį vartotojo pareiga sumokėti prekiautojui atsiranda ne besąlygiškai, o tik įvykdžius tam tikras papildomas sąlygas, pavyzdžiui, tik jeigu įgaliojimas imtis teisių gynimo priemonės vėliau sėkmingai įvykdomas arba jeigu vėliau nusiunčiamas išpėjimas trečiajam asmeniui?

Nurodomi Sąjungos teisės aktai

2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (OL L 304, 2011, p. 64), visų pirma 8 straipsnio 2 dalies antra pastraipa

Nurodomi nacionalinės teisės aktai

Bürgerliches Gesetzbuch (Civilinis kodeksas, toliau – BGB), visų pirma 312j straipsnis

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Ieškovė yra ribotos atsakomybės bendrovė, kuri pagal Vokietijos teisės aktus turi teisę teikti skolų išieškojimo paslaugas. Remdamasi būsto nuomininko jai perleista teise, ji reiškia nuomotojai atsakovei reikalavimus dėl tariamo nuomos mokesčio dydžio apribojimo (BGB 556d straipsnis) pažeidimo.
- 2 Atsakovė ir minėtasis nuomininkas 2015 m. lapkričio 28 d. sudarė 64,18 m² dydžio būsto, kuris pagal 2015 m. balandžio 28 d. *Berliner Mietenbegrenzungsverordnung* (Berlyno nutarimas apriboti nuomos kainas) yra teritorijoje su įtempta būsto rinka, nuomos sutartį. Sutartyje numatytas nuomos mokestis be komunalinių mokesčių yra 756,45 EUR per mėnesį, o atitinkamoje Berlyno vietovėje įprasta panašaus būsto nuomos kaina nuo 2018 m. lapkričio 15 d. iki pavedimo suteikimo ieškovei siekė tik 375,84 EUR.
- 3 Ieškovė savo interneto svetainėje siūlo būstų nuomininkams galimybę, paspaudus mygtuką su užrašu „toliau“ arba „pavesti sumažinti nuomos mokesčių“ arba „atgauti dėl nuomos mokesčio „lubų“ sutaupytą sumą“, pavesti jai įgyvendinti reikalavimus nuomotojo atžvilgiu, be kita ko, pareikalauti suteikti informaciją, grąžinti nuomos mokesčio permoką ir pripažinti, kad susitarimas dėl nuomos mokesčio dydžio yra negaliojantis, jeigu jame nustatytas nuomos mokestis yra didesnis už leidžiamą.
- 4 Ieškovės standartinių sutarties sąlygų, kuriomis grindžiamas nuomotojo pavedimas, 2 punkte, be kita ko, nustatyta:

„2.1 Po to, kai mūsų puslapyje esanti skaičiuoklė apskaičiuos nuomos kainą, Jūs pavedate mums <...>

Paspausdami mygtuką ‚Pateikti įpareigojantį užsakymą‘, bet ne vėliau kaip gražindami (pavyzdžiui, elektroniniu paštu arba paštu) iš mūsų gautus dokumentus (pareiškimą apie teisių perleidimą arba įgaliojimą), jūs pateikiate įpareigojantį pasiūlymą sudaryti atlygintiną pavedimo sutartį dėl pagrindinių ir papildomų reikalavimų įgyvendinimo ir reikalavimo teisių perleidimo. Jūsų pasiūlymą mes priimame *expressis verbis* pareiškimu (pavyzdžiui, elektroniniu paštu) arba išsiųsdami rašytinę pretenziją nuomotojui, kurioje jam pareiškiami reikalavimai. Mums paprašius turėsite pasirašyti atskirą reikalavimo teisių perleidimo dokumentą, perleidimo patvirtinimą arba įgaliojimą ir atsiųsti mums originalą. <...>“

5 Standartinių sutarties sąlygų 3 punkte toliau nurodoma:

„3.1 Mes gauname (i) atlygį, kurio dydis yra trečdalis (33,33 %) sutaupytos metinio nuomos mokesčio sumos, t. y. sutaupyta suma už 4 mėnesius (toliau – ‚komisinis atlyginimas‘), bei, kai tik išsiųsime nuomotojui įspėjimą, (ii) atlygį, kurį gautų advokatas pagal *Rechtsanwaltsvergütungsgesetz* (Advokatų užmokesčio įstatymas) nuostatas <...>

<...>

3.3 Mūsų nesėkmės atveju komisinis atlyginimas nemokamas. <...>“

6 Nagrinėjamo būsto nuomininkas užsiregistravo ieškovės interneto svetainėje, pažymėjo sutinkantis su ieškovės standartinėmis sutarties sąlygomis ir paspaudė ieškovės pateiktą ‚užsakymo‘ mygtuką. Vėliau, 2020 m. sausio 16 d., nuomininkas pasirašė ieškovės pateiktą formą pavadinimu ‚Patvirtinimas, įgaliojimo suteikimas ir teisių perleidimas, sutikimas‘, kurioje, be kita ko, nurodyta:

„Patvirtiname ir tik atsargumo dėlei pakartojame <...> reikalavimų perleidimą <...>, teisę į nuomos permoką[,] ne didesnę kaip nuomos mokesčio už keturis mėnesius po pretenzijos pareiškimo <...> Tik atsargumo dėlei atgaline data patvirtiname visus atliktus teisinius veiksmus ir pareiškimus <...>“

7 Šioje formoje nėra jokios informacijos apie nuomininko mokėjimo pareigą.

8 Atsakovams adresuotame 2020 m. sausio 21 d. rašte ieškovė, remdamasi nuomininko pavedimu ir įgaliojimu, pareiškė, kad jie pažeidė nuomos mokesčio dydžio apribojimą reglamentuojančias nuostatas (BGB 556d ir paskesnius straipsnius) ir pareikalavo suteikti įvairią informaciją bei gražinti įvairius atliktus mokėjimus.

- 9 Savo ieškinyje ieškovė reikalauja suteikti informaciją apie ankstesnio nuomininko mokėtą nuomos mokesį, apie su ankstesniu nuomininku sutartą nuomos mokesčio padidinimą, apie atnaujinimo darbus, atliktus iki nuomos sutarties sudarymo, bei apie tai, ar su nuomininku sudaryta nuomos sutartis yra pirmoji būsto nuoma po plataus masto atnaujinimo darbų. Be to, ji reikalauja gražinti 305,75 EUR dydžio nuomos permoką už 2020 m. balandžio mėnesį bei atlyginti 813,39 EUR ikiteisminio teisių gynimo išlaidas.
- 10 *Amtsgericht* (apylinkės teismas) ieškinį patenkino. Be kita ko, *Amtsgericht* konstatavo, kad reikalaujamas nuomos mokeskis viršija leidžiamą nuomos mokesčio dydį ieškovės nurodyta apimtimi.
- 11 Pašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateiktame apeliaciniame skunde atsakovai prašo atmesti visą ieškinį. Be kita ko, jie teigia, kad ieškovė, naudodama užsakymo mygtuką, ant kurio nebuvo užrašyta pakankamai duomenų, pažeidė BGB 312j straipsnio 3 dalies antrą sakinį ir Direktyvos 2011/83 8 straipsnį.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, apeliacinio skundo baigtis priklauso nuo to, ar ieškovės naudojamo užsakymo mygtuko dizainas pažeidžia BGB 312j straipsnio 3 dalies antrą sakinį. Šiuo atžvilgiu svarbu, kaip turi būti aiškinama atitinkama Sąjungos teisės nuostata, t. y. Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antra pastraipa. Likę apeliacinio skundo reikalavimai, susiję su kitais teismo ginčo aspektais, negali būti patenkinti.

Teismo ginčo vertinimas remiantis BGB kriterijais

- 13 Taikytinos redakcijos BGB 312j straipsnio dalyse nustatyta:

„2. Elektroninėmis priemonėmis sudarant vartojimo sutartį dėl prekiautojo teikiamos atlygintinės paslaugos, prekiautojas vartotojui, prieš pat šiam pateikiant užsakymą, turi aiškiai, suprantamai ir matomai pateikti *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche* (Civilinio kodekso įvadinis įstatymas) 246a straipsnio 1 dalies pirmo sakinio 1, 4, 5, 11 ir 12 punktuose nurodytą informaciją.

3. Sudarant 2 dalyje nurodytą sutartį, prekiautojas turi sudaryti tokias užsakymo sąlygas, kad, kai vartotojas tą užsakymą pateikia, jis aiškiai patvirtintų, kad prisiima įsipareigojimą sumokėti. Kai užsakymas pateikiamas paspaudžiant mygtuką, pirmame sakinyje nurodytą pareigą prekiautojas įvykdo tik tuo atveju, jeigu mygtukas pažymėtas lengvai įskaitomais žodžiais „užsakymas su mokėjimo pareiga“ ar analogiška nedviprasmiška formuluote.

4. 2 dalyje nurodyta sutartis laikoma sudaryta, tik jei prekiautojas įvykdo pagal 3 dalį jam tenkančią pareigą.“

- 14 Šios nuostatos iš principo taikytinos ieškovės verslo modeliui. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pritaria *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas, Vokietija), kuris iš pradžių laikėsi nuomonės, kad BGB 312j straipsnio 3 ir 4 dalys netaikomos verslo modeliams, kurie yra „akivaizdžiai nesusiję su paslėptais mokėjimo spąstais“, tačiau greitai atsisakė šio požiūrio (2022 m. sausio 19 d. sprendimas Nr. VIII ZR 122/21). Ši nuomonė atitinka Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pagal kurią visi prekiautojai, o ne tik vadinamųjų „prenumeratos ar išlaidų spąstų“ operatoriai, patenka į Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos taikymo sritį (žr. naujausią 2022 m. balandžio 7 d. Sprendimą *Fuhrmann-2* (C-249/21, EU:C:2022:269, 20 ir paskesni punktai)).
- 15 Jeigu BGB 312j straipsnio 3 dalies antras sakiny yra taikytinas nagrinėjamoje byloje, akivaizdu, kad ieškovė neįvykdė šios nuostatos reikalavimų. Iš bylos medžiagos matyti, kad nuomininkas suteikė ieškovei pavedimą paspausdamas mygtuką su užrašu „pavesti sumažinti nuomos mokesčių“ arba „atgauti dėl nuomos mokesčio „lubų“ sutaupytą sumą“. Neginčijama, kad ant mygtuko nebuvo užrašo „užsakymas su mokėjimo pareiga“ ar analogiško nedviprasmiškos formuluotės. Tačiau tik tokiu būdu ieškovė būtų įvykdžiusi BGB 312j straipsnio 3 dalies antro sakinio ir Sąjungos teisę atitinkančiam jo aiškinimui pasitelktinos Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos reikalavimus (žr. 2022 m. balandžio 7 d. Sprendimą *Fuhrmann-2* (C-249/21, EU:C:2022:269, 26 punktą)).
- 16 Pagal *Bundesgerichtshof* jurisprudenciją, grindžiamą BGB 312j straipsnio 4 dalimi, tokiu atveju visa sudaryta sutartis yra negaliojanti. Vis dėlto teisinėje literatūroje iš dalies laikomasi nuomonės, kad ši BGB nuostata pagal Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos trečią sakinį turi būti aiškinama taip, kad vartotojas tik nėra „saistomas“ sutarties ir užsakymo, taigi preziumuotinas santykinis sutarties negaliojimas.
- 17 Net ir laikantis ką tik minėtos nuomonės, nagrinėjamo atveju sutartis nebūtų galiojanti, nes ieškovė nagrinėjamo būsto nuomininko apskritai neinformavo apie iš sutarties kylančias mokėjimo pareigas BGB 312j straipsnio 3 dalies antro sakinio reikalavimus atitinkančiu būdu, o nuomininkas galbūt tik santykinai negaliojančios sutarties niekada (net konkliudentiniais veiksmais) nepatvirtino.
- 18 Tokio patvirtinimo negalima įžvelgti ir 2020 m. sausio 16 d. pareiškime apie reikalavimo teisių perleidimą, nes nuomininkas šį pareiškimą pateikė tik ieškovės paprašytas tam, kad įvykdytų savo tariamas bendradarbiavimo pareigas, pažeidžiant BGB 312j straipsnio 3 dalies antrą sakinį nustatytas ieškovės standartinių sutarties sąlygų 2.1 straipsnio 2 dalyje. Tokiu būdu deklaruotas reikalavimo teisių perleidimas kartu su pavedimu sudaro vieną sandorį. Todėl jis irgi yra negaliojantis. Kitaip to vertinti negalima, nes tai reikštų vadinamųjų „patvirtinimo spąstų“ įteisinimą, vėlesnius vartotojo veiksmus, kuriais jis vykdo sutartį, traktuojant kaip konkliudentinį patvirtinimą arba netgi naują teisinio sandorio, kuris prieš tai elektroninėmis priemonėmis buvo inicijuotas pažeidžiant

Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą, sudarymą. Tačiau tuomet vartotojo pareiga sumokėti pagal šį sandorį būtų ne nustatyta *expressis verbis*, o netiesiogiai išplauktų iš sutarties sudarymo „aplinkybių“ (žr. 2022 m. balandžio 7 d. Sprendimą *Fuhrmann-2* (C-249/21, EU:C:2022:269, 30 punktą)).

Su Sąjungos teise susijusios abejonės

- 19 Pagal Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos pirmą sakinį prekiautojas užtikrina, kad vartotojas, pateikdamas savo užsakymą, aiškiai patvirtintų, jog pateikęs užsakymą jam atsiranda mokėjimo pareiga. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, neaišku, ar ši nuostata taikytina nagrinėjamu atveju. Konkrečiai kyla klausimas, ar iš elektroninėmis priemonėmis sudarytos nuotolinės prekybos sutarties vartotojui „atsiranda mokėjimo pareiga“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, taip pat jeigu prievolė sumokėti atlygį atsiranda tik įvykdžius tam tikras papildomas sąlygas, pavyzdžiui, tik jeigu įgaliojimas imtis teisių gynimo priemonės vėliau sėkmingai įvykdomas arba jeigu neapibrėžtu atveju vėliau nusiunčiamas įspėjimas trečiajam asmeniui.
- 20 Nagrinėjamos aplinkybėmis Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą ir BGB 312j straipsnio 3 ir 4 dalis *Bundesgerichtshof* aiškina taip, kad „apsauginiam tikslui išimties tvarka grėsmės nekyla“, todėl prekiautojas neprivalo ant vartotojo spaudžiamo užsakymo mygtuko užrašyti „užsakymas su mokėjimo pareiga“, jeigu „prievolė sumokėti atlygį atsiranda tik esant tam tikroms sąlygoms – t. y. tik sėkmės atveju“ (žr. 2022 m. sausio 19 d. sprendimo Nr. VIII ZR 123/21 55 punktą ir 2022 m. kovo 30 d. sprendimo Nr. VIII ZR 358/20 58 punktą).
- 21 Tačiau kiti Vokietijos teismai, kaip ir teisinės literatūros autoriai, mano, kad Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos taikymo sritis yra daug platesnė. Jų nuomone, ši nuostata apima ir teisinius sandorius, kurių atveju prievolė sumokėti atlygį tik netiesiogiai išplaukia iš sutarties sudarymo arba yra susieta su papildomų sąlygų įvykdymu ar vartotojo veiksmų atlikimu.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas linkęs pritarti pastarajai nuomonei. Ją patvirtina nagrinėjamos nuostatos formuluotė, pagal kurią mygtuką naudoti privaloma, kai dėl užsakymo vartotojui „atsiranda“ mokėjimo pareiga. Bet mokėjimo pareiga, sudarius elektroninėmis priemonėmis inicijuotą sutartį, „atsiranda“ jau tada, kai jos atsiradimas nėra neišvengiamas, o tik galimas ir visiškai neatmestinas.
- 23 Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos tikslas irgi patvirtina tokį platų aiškinimą. Kaip matyti iš direktyvos 1 straipsnio ir jos 4, 5 ir 7 konstatuojamųjų dalių, ja siekiama užtikrinti aukšto lygio vartotojų apsaugą, garantuojant jų informavimą ir saugumą sudarant sandorius su prekiautojais. Toks požiūris atitinka ir suformuotą Teisingumo Teismo jurisprudenciją (žr. naujausią 2022 m. balandžio 7 d. Sprendimą *Fuhrmann-2* (C-249/21, EU:C:2022:269, 21 ir 30 punktai)). Tačiau, jeigu šios direktyvos garantuojama apsauga galėtų

pasinaudoti tik vartotojai, kuriems mokėjimo pareiga atsiranda jau sutarties sudarymo metu, bet ne vartotojai, kuriems sutarties sudarymo metu mokėjimo pareiga galutinai dar neatsiranda, o priklauso nuo to, ar vėliau bus įvykdytos tam tikros sąlygos, kurioms vartotojai dažnai neturi jokios įtakos, tokio aukšto vartotojų apsaugos lygio nepavyktų užtikrinti. Pastarieji vartotojai, jeigu minėtosios sąlygos įvykdomos, irgi privalo sumokėti pagal sandorį, nors prieš tai jiems ir nebuvo aiškiai pranešta apie jų mokėjimo pareigą.

- 24 Galiausiai ir praktinio taikymo argumentai nėra kliūtis aiškinti Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą plačiai. Dėl *Bundesgerichtshof* teiginio, kad platus aiškinimas, „priešingai nei <...> siekiama įstatymu ir direktyva, kuri šiuo įstatymu buvo perkelta į nacionalinę teisę <...>, [vartotojui] gali sukelti neaiškumų, nes paslauga <...> ne kiekvienu atveju teikiama atlygintinai, bet užrašas ant mygtuko to nerodo“ (žr. 2022 m. sausio 19 d. sprendimo Nr. VIII ZR 123/21, 55 punktą), pažymėtina, kad tai nesuteikia pagrindo kitokiam vertinimui. Viena vertus, vien tik praktinio taikymo argumentai iš principo nėra tinkamas pretekstas aiškinti Sąjungos teisės nuostatą priešingai jos formuluotei, prasmei ir tikslui. Kita vertus, prekiautojas bet kuriuo atveju ir be mygtuko gali pakankamai aiškiai informuoti vartotoją, kad mokėjimo pareiga atsiranda ne automatiškai, o tik susiklosčius tam tikroms, jo interneto svetainėje apibrėžtoms aplinkybėms. Taip būtų pašalinti visi „neaiškumai“, kurie vartotojui galėtų atsirasti dėl ant mygtuko esančio perteklinio užrašo. Iš tikrųjų „neaiškumų“, ko gero, atsirastų tik vartotojams, kurie sąlygų įvykdymo atveju susilauks prekiautojo reikalavimų sumokėti, apie kuriuos jie pavidimo momentu nebuvo informuoti arba buvo informuoti nepakankamai, nes ant užsakymo mygtuko nebuvo Direktyvos 2011/83 8 straipsnio 2 dalies antros pastraipos reikalavimus atitinkančio užrašo.